

З М І С Т

ЕТЮД У БАГРЯНИХ ТОНАХ

Частина I	5
Частина II	57

ЗНАК ЧОТИРЬОХ	103
----------------------------	-----

ПРИГОДИ ШЕРЛОКА ГОЛТСЯ

Скандал у Богемії	198
Спілка рудих	219
Встановлення особи	239
Таємниця Боскомбської долини	254
П'ять помаранчевих зерняток	274
Людина з розсіченою губою	291
Блакитний карбункул	310
Строката бинда	327
Інженерів палець	348
Шляхетний холостяк	365
Берилова діадема	384
«Мідяні буки»	404

СЛОГАДИ ПРО ШЕРЛОКА ГОЛТСЯ

Звіздочолий	426
Картонна коробка	447
Жовте обличчя	465
Пригоди клерка	481

«Глорія Скотт»	496
Обряд родини Масгрейвів	512
Рейгетська загадка	528
Горбачь	544
Постійний пацієнт	559
Грек-перекладач	573
Морський договір	588
Остання справа Голмса	616
СОБАКА БДСКЕРВІЛІВ	631

АРТУР КОНЯН ДОЙЛ

(1859—1930)

ШЕРЛОК ГОЛМС

Повне видання у двох томах. Том 1

© Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2021

видання п'яте

Володимир Панченко © переклад з англійської,

примітки, 2018

Ілюстрації С. Пейджета, Дж. Гатчинсона та ін.

Авантитул: Іван Сулима

Дизайнування, форзац: Галя Букина

Усі права застережено. Передрук чи будь-яке
оприлюднення текстів у перекладі,
опублікованому у цьому виданні, заборонено.

Видавництво Івана Малковича «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»:

Свідоцтво: серія ДК, № 759 від 2.01.2002

Адреса видавництва: 01004, Київ, вул.Басейна, 1/2

Поліграфія: АТ ХКФ «Глобус». Зам. № 20-12-1101

ISBN 978-617-585-156-2

www.ababagalamaqa.com.ua

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Дан Шерлок Голмс

1878 року я закінчив Лондонський університет і, діставши ступінь доктора медицини, відразу вирушив до Нетлі, на курс військових хірургів. Після того, як я пройшов курс, мене відрядили помічником хірурга до П'ятого Нортумберлендського стрілецького полку. Полк стояв тоді в Індії. Не встиг я до нього прилучитися, як спалахнула друга афганська війна. Висадившись у Бомбеї, я дізнався, що полк мій подолав персвал і просунувся далеко в глиб ворожої території. Разом з іншими офіцерами, що опинилися в такому самому становищі, я вирушив навздогін за полком і безпечно дістався до Кандагара, де нарешті знайшов своїх і відразу взявся до виконання обов'язків.

Війна ця багатьом принесла нагороди й підвищення — мені ж не дісталось нічого, окрім невдач і нещастя. Мене персвели до Беркширського полку, разом з яким я бився в фатальній битві при Майванді. Рушнична куля пробила мені плече, пошкодила кістку й зачепила артерію під ключицею. Я, напевно, потрапив би до рук нещадних газі*, якби не відданість і мужність Мюррея, мого ординарця, що перекинув мене через спину коня і щасливо довів до табору англійців.

Змучений раною, зморений нескінченними негараздами, я разом з багатьма іншими пораненими мучениками був висланий до головного шпиталю в Пешаварі. Там я поволі почав одужувати і нарешті так зміцнів, що міг ходити по палаті й навіть виходити на веранду,

* Газі — мусульмани-фанатики; так у період англо-афганських воєн називали себе воїни афганських загонів, що вели «священну війну» (газават) проти британців. (Тут і далі примітки перекладача.)

щоб трохи погрітися на сонці; аж раптом мене звалив черевний тиф — справжнє істинне прокляття індійських колоній. Кілька місяців мене вважали безнадійно хворим, а коли я врешті одужав, то ледве стояв на ногах від виснаження й втоми, тож лікарі вирішили негайно відправити мене назад до Англії. Я вирушив туди військовим транспортом «Оронтес» і за місяць зійшов на пристані в Портсмуті — з непоправно підірваним здоров'ям і з по-батьківському ласкавим дозволом уряду поправити його впродовж дев'яти місяців.

В Англії я не мав ані родичів, ані друзів, тож був вільний як вітер — тобто як людина, яка може витрачати не більше, ніж одинадцять пилінгів шість пенсів на день. За таких обставин я, природно, линув до Лондона — цієї вселенської канави, куди пемпшуче потрапляють усі ледарі й нероби імперії. Там я деякий час мешкав у готелі на Стренді — жив несаатишно, по-дурному, марнуючи свої гроші безжурніше, аніж варто було б. Нарешті гамалець мій так спорожнів, що мені стало зрозуміло: треба або тікати з столиці й пукати прихистку десь у селі, або зовсім змінити свої звички. Обравши останнє, я спочатку вирішив залишити готель і підшукати собі якоесь простеньке дешеве помешкання.

Того самого дня, коли я дійшов цього висновку, в барі «Критеріон» хтось лягнув мене по плечу; обернувшись, я побачив молодого Стемфорда, що працював колись у мене фельдшером у лікарні. Як щастя для самотньої людини — побачити в неосляпних лондонських нетрях знайоме обличчя! Раніше у мене зі Стемфордом не було надто дружніх стосунків, але тепер я привітав його трохи не з радістю, та й він, здавалося, радий був мене бачити. Я запросив його поспіdatи зі мною в Голборні, і ми тут-таки найняли кеб і поїхали.

— Що ви зробили з собою, Вотсоне? — з неприхованою цікавістю спитав він, коли кеб загримотів нерезовисними лондонськими вулицями. — Ви схудли, мов тріска, й почорніли, як горіх!

Я коротко розповів йому про свої поневіряння і ледве встиг закінчити, як ми вже приїхали.

— Відлаха! — щиро сказав він, дізнавшись про мої злигодні. — Що ж ви тепер поробляете?

— Шукаю помешкання, — відповів я. — Намагаюся розв'язати загадку, чи можна знайти в світі затишне житло за невелику ціну.

— Ото диво, — зауважив мій приятель. — Ви — другий, від кого я сьогодні чую про це.

— А хто ж був перший? — спитав я.

— Один чоловіча, що працює в хімічній лабораторії при нашій лікарні. Цілий ранок скаржився, що відшукав чудові кімнати, та ніяк не знайде собі напарника, бо платити за них одному йому не по кишені.

— Хай йому біс! — вигукнув я. — Коли він справді хоче розділити кімнати й платню, то я до його послуг. Я теж волю оселитися вдвох, ніж жити самому.

Молодий Стемфорд якось дивно поглянув на мене поверх своєї склянки з вином.

— Ви ще не знаєте, хто такий цей Шерлок Голмс, — мовив він. — Може, ви й не схочете жити разом.

— Чому? Хіба він недобра людина?

— Та ні, я не кажу, що він недобра людина. Він просто такий собі дивак — надто заповзятий у деяких галузях науки. Проте людина він, як мені відомо, порядна.

— Студент-медик, напевно? — спитав я.

— Ні, я навіть не доберу, чого він хоче. Анатомію, як на мене, він знає чудово, і хімік теж першорядний, але медицину, здається, ніколи не студіював як слід. Він займається наукою якось по-дивному, недолжно — нагромадив безліч нікому не потрібних відомостей, що добряче спантеличили б навіть професорів.

— А ви ніколи не питали в нього, що він вивчає? — подікавився я.

— Ні, у нього не так легко щось вивідати, хоча тоді, коли він чимось захоплений, його не зупинити.

— Радий буду з ним познайомитись, — мовив я. — Коли вже мати сусіда, то нехай це буде тихий і вчений чоловік. Я ще не так одужав, щоб переносити всілякі хвилювання й галас. Я вже стільки звідав усякої всячини в Афганістані, що мені вистачить аж до кінця моїх днів. То як нам зустрітись з вашим другом?

— Зараз він, напевно, в лабораторії, — відповів мій приятель. — Він або кілька тижнів не заглядає туди, або сидить там з ранку до ночі. Коли хочете, поїдемо до нього відразу після сніданку.

— Звичайно, — відказав я, і розмова повернула в інше русло.

Поки ми їхали з Голборна до лікарні, Стемфорд ще дещо розповів мені про добродія, з яким я збирався оселитися разом.

— Не нарікайте на мене, коли ви не будете ладити з ним, — сказав він. — Адже я знаю його лише з випадкових зустрічей у лабораторії. Ви самі погодилися на цю пропозицію, тож не вважайте мене винним у всьому іншому.

— Якщо ми не будемо ладити, нам ніщо не завадить розлучитися, — відповів я. — Але здається мені, Стемфорде, — додав я, пильно дивлячись на свого приятеля, — що ви з якоїсь причини відразу хочете умити руки. У нього нестерпна вдача, чи що? Не крийтеся!

— Це неспросто — пояснити неспояснюване, — усміхнувся він. — Як на мене, то Голмс надто вже занурився в науку — аж так, що збайдужів до всього світу. Я легко можу уявити собі, як він впорсне

своєму друтові невелику дозу нового рослинного алкалоїду — не зі злості, звичайно, а просто з цікавості, щоб мати точні відомості про дію цієї речовини. Проте, правду кажучи, я певен, що він так само охоче зробить це й собі. У нього пристрасть до точних і достеменних аналізів.

— То дуже добре.

— Так, але й тут він може дійти до крайнощів. Якщо він лушцює в анатомії палицєю трупи, то природно, що це здається трохи дивним.

— Лушцює трупи?

— Так, щоб перекопатися, чи можуть після смерті з'являтися синці. Я бачив це на власні очі.

— І ви кажете, що він не медик?

— Ні. Бог зна, що він там вивчає. Та ось ми й приїхали, тож судіть про нього самі.

Розмовляючи так, ми повернули вузькою стежкою в двір і увійшли до флігеля, що прилягав до великої будови лікарні. Тут усе було мені знайоме, тож я не мав потреби в провідникові, коли ми зійшли темними кам'яними сходами нагору й попрямували довгим коридором уздовж нескінченних вибілених стін із бурими дверима обабіч. Майже в самому кінці вбік відходив низенький сіленичастий коридорчик, що вів до хімічної лабораторії.

То була висока кімната, де на полицях блищали нескінченні пляшечки. Всюди стояли низькі, широкі столи, загромаджені ретортами, пробірками й бунзенівськими пальниками, над якими тріпотіло блакитне полум'я. В кімнаті був лише один чоловік, що схилився над столом у кутку, заглиблений у працю. Почувши наші кроки, він озирнувся й підхопився з радісним вигуком.

— Знайшов! Знайшов! — кинувся він до нас із пробіркою в руках. — Я знайшов реактив, що осаджується лише гемоглобіном і нічим іншим. — Якби він знайшов золотозносну жилу, то й тоді його обличчя не сяяло б такою радістю.

— Доктор Вотсон, пан Шерлок Голме, — мовив Стенфорд, знайомлячи нас.

— Як ся маєте? — сказав привітно Голме, стиснувши мою руку з такою силою, що її ніяк не можна було в нього запідозрити. — Як я бачу, ви побували в Афганістані.

— Звідки ви це знаєте? — здивовано спитав я.

— Дурниці. — усміхнувся він. — От гемоглобін — то інша річ. Ви, безперечно, розумієте вагу мого відкриття?

— З погляду хімії це, звичайно, цікаво, — відповів я, — але практично...

— Боже милий, та практично це ж найважливіше відкриття в судовій медицині за останні роки. Хіба ви не бачите, що це дає можливість без помилок визначити криваві плями? Ходіть-но сюди! — Він нетерпляче схопив мене за рукав і підвів до столу, за яким працював. — Беремо трохи свіжої крові, — сказав Голмс і, уколівши довгою голкою собі палець, витяг шпеткою краплинку крові. — А тепер розчинімо цю краплину в літрі води. Вода, як бачите, здається чистісінькою. Співвідношення крові до води — не більше, ніж один до мільйона. І все-таки немає сумніву, що ми матимемо характерну реакцію. — Говорячи це, він кинув у склянку кілька білих кристаликів і додав трохи прозорої рідини. Вода в склянці миттю стала каламутно-багрянною, а на дні з'явився бурий осад.

— Ага! — він заплескав у долоні і радо всміхнувся, мов дитина, що дістала нову іграшку. — Що ви про це скажете?

— Це, мабуть, дуже потужний реактив, — зауважив я.

— Чудовий! Чудовий! Давніший спосіб із гуаяковою смолою був дуже громіздкий і неспвний. Так само, як і огляд кров'яних тілець під мікроскопом. Це взагалі марно, якщо кров була пролита кілька годин тому. А цей реактив діє однаково добре — чи свіжа то кров, чи ні. Якби його відкрили раніше, то сотні людей, що гуляють зараз на волі, давно вже дістали б кару за свої злочини.

— Он як! — пробурмотів я.

— Розкриття злочинів часто стикається з цією загадкою. Людину починають підозрювати в убивстві за кілька місяців після його скоєння. Оглядають білизну чи одяг і знаходять бурі плями. Що то — кров, глина, іржа, сік чи щось інше? Ось питання, що спантеличувало багатьох фахівців, і чому? Тому, що не було надійного реактиву. Але тепер ми маємо реактив Шерлока Голмса — і труднощам кінець!

Очі його заблищали, він притис руку до серця і вклонився, немовби відповідаючи на оплески уявного патовпу.

— Вас можна привітати, — зауважив я, неабияк здивований його захватом.

— Рік тому у Франкфурті розслідували справу фон Бішофа. Його неодмінно повісили б, якби тоді знали мій спосіб. А справи Мейсона з Бредфорда, і відомого Мюллера, і Лесфєвра з Монпельє, і Семсона з Нового Орлеана? Я можу назвати десятки справ, у яких мій реактив міг би вирішити все.

— Ви просто ходячий календар злочинів, — мовив, сміючись, Стемфорд. — Вам слід видавати особливу газету. Назвіть її «Поліційні новини минулого».

— І то була б прецікава річ, — підхопив Шерлок Голмс, заліплюючи малесеньку ранку на пальці шматочком пластиря. — Дово-